

Målplan – støttemateriale

Skonseng Naturbarnehage

Barnehageåret 2025/2026

Om planen

Denne målplanen tar utgangspunkt i Rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver og er organisert etter de syv fagområdene – den er ment som en levende beskrivelse av pedagogisk retning som springer ut av barnehagens egne verdier og satsninger.

Progresjon beskrives gjennom tre nivåer som tar utgangspunkt i det enkelte barnet og hvor det er i sin utvikling. Vi møter barna der de er. I hvert fagområde vises koblingen til årsplanens visjon, satsningsområde og verdigrunnlag slik at målplanen og årsplanen utfyller hverandre.

Progresjonsniåene

BEGYNNENDE ERFARING	UTVIKLING	FORDYPNING
Barnet opplever, utforsker og undrer seg. Personalet legger til rette, er tilstede og setter ord på det som skjer.	Barnet tar i bruk, øver og utvider. Personalet utfordrer, støtter og beriker med nye erfaringer.	Barnet mestrer, reflekterer og tar initiativ. Personalet gir rom for dybde, selvstendighet og ansvar.

De tre tverrgående temaene – livsmestring og helse, bærekraftig utvikling, og mangfold og inkludering – er integrert i alle fagområdene slik de preger hverdagen.

Koblingen mellom årsplan og målplan vises øverst i hvert fagområde gjennom tre felt: barnehagens visjon, satsningsområdet Natur og helse, og verdigrunnlaget fra årsplanen.

SKONSENG
naturbarnehage

1. Kommunikasjon, språk og tekst

Barnehagen skal skape et språkrikt miljø der alle barn får varierte erfaringer med å bruke språk. Progresjon handler om å gå fra å oppleve og utforske til å bruke og mestre språk aktivt i lek, relasjoner og kreativt uttrykk.

Visjon	Satsningsområde	Verdigrunnlag
«Sterk sammen, unik alene» – Hvert barn har sin stemme. Vi anerkjenner at barn uttrykker seg på ulike måter og sikrer at alles uttrykk gir mening og verdi.	Natur og helse: Naturen gir rike erfaringer med begreper, undring og fortelling. Vi bruker natur og nærmiljø aktivt som språklæringsarena.	Lek og danning: Lek er den fremste arenaen for språklig samspill. Gjennom lek dannes barnet som kommuniserende og relasjonelt individ.

	BEGYNNENDE ERFARING	UTVIKLING	FORDYPNING
Uttrykke følelser, tanker og meninger	<ul style="list-style-type: none"> – Opplever at kropp, lyder og mimikk er gyldig kommunikasjon – Personalet anerkjenner alle uttryksformer og gir respons – Barnet erfarer at det blir sett, hørt og forstått 	<ul style="list-style-type: none"> – Bruker enkle setninger til å formidle behov, ønsker og opplevelser – Begynner å sette ord på følelser og indre tilstander – Opplever at egne meninger tas på alvor i fellesskapet 	<ul style="list-style-type: none"> – Uttrykker seg nyansert og sammenhengende om egne erfaringer – Bruker språk til å reflektere, argumentere og delta demokratisk – Mestrer å kommunisere ulikt i ulike situasjoner og med ulike mottakere
Språk i lek og relasjoner	<ul style="list-style-type: none"> – Tar kontakt med andre gjennom lyd, bevegelse og enkle ord – Opplever at språk åpner for samspill og fellesskap – Personalet er nær i lek og støtter verbalt samspill 	<ul style="list-style-type: none"> – Bruker språk til å invitere til lek, forhandle og løse konflikter – Begynner å sette ord på konflikter fremfor å handle fysisk – Erfarer at god kommunikasjon bygger og bevarer vennskap 	<ul style="list-style-type: none"> – Bruker språk fleksibelt og situasjonstilpasset i lek og samspill – Løser konflikter verbalt med stigende grad av selvstendighet – Forstår at måten vi kommuniserer på påvirker relasjoner
Ordforråd og begrepsforståelse	<ul style="list-style-type: none"> – Møter et rikt og variert språkmiljø med konkrete ord knyttet til det nære – Personalet setter ord på handlinger, ting og opplevelser i nuet – Begynnende forståelse for romlige og relasjonelle begreper 	<ul style="list-style-type: none"> – Forstår og bruker et bredere begrepsapparat innen kjente temaer – Viser interesse for nye ord og spør hva de betyr – Knytter begreper til erfaringer i natur, hverdag og lek 	<ul style="list-style-type: none"> – Bruker presist og variert ordforråd tilpasset tema og mottaker – Forstår overført betydning, metaforer og sammensatte begreper – Utforsker og leker bevisst med ord, nyanser og betydninger
Rim, rytme, sang og fortelling	<ul style="list-style-type: none"> – Opplever glede ved rim, regler, sanger og høytlesing – Møter et mangfold av eventyr, fortellinger og sagn – Personalet bruker sang og rytme aktivt i hverdagen 	<ul style="list-style-type: none"> – Gjenkjenner og leker med rim og rytmer – finner på egne – Husker og gjenforteller enkle historier og eventyr – Viser begeistring for bestemte bøker og sjangre 	<ul style="list-style-type: none"> – Skaper og forteller egne sammenhengende historier – Leker bevisst med språklyder og poetiske virkemidler – Lytter til og gjengi komplekse fortellinger med detaljer
Skriftspråk og teksterfaring	<ul style="list-style-type: none"> – Opplever at tegning, lekeskrift og symboler formidler mening – Er tilstede der voksne leser, skriver og bruker tekst – Viser interesse for bøker, bilder og skrevne ord 	<ul style="list-style-type: none"> – Eksperimenterer med lekeskrift og begynner å skille bokstaver fra tegning – Gjenkjenner kjente ord og bokstaver i miljøet – Viser nysgjerrighet for sammenhengen mellom lyd og bokstav 	<ul style="list-style-type: none"> – Utforsker bokstaver og skriver navn og kjente ord selvstendig – Leser enkle ord og forstår at skrift bærer mening – Bruker digitale og analoge verktøy til skriftlig og skapende uttrykk

2. Kropp, bevegelse, mat og helse

Barnehagen skal bidra til at barna utvikler kroppen sin, mestrer bevegelse og får et positivt forhold til kropp, helse og mat. Progresjon handler om å gå fra grunnleggende sansemotorisk utforskning til selvstendighet, robusthet og bevisst helseatferd.

Visjon

«Sterk sammen, unik alene» – Alle kropper er forskjellige. Vi møter hvert barn i sin kropp og feirer ulikheter som en styrke. Du er god nok som du er.

Satsningsområde

Natur og helse: Naturen er vår viktigste bevegelsesarena. Vi bruker boken «Alt jeg kan!» aktivt – bevegelse, søvn og trygghet er grunnpillarer for hjernens utvikling.

Verdigrunnlag

Omsorg og læring: Trygghet i kroppen er forutsetning for læring. Vi ivaretar barnas fysiske og psykiske behov og fremmer livsmestring gjennom hverdags erfaringer.

	BEGYNNENDE ERFARING	UTVIKLING	FORDYPNING
Grovmotorikk og bevegelsesglede	<ul style="list-style-type: none"> – Utforsker kroppens muligheter gjennom fri bevegelse ute og inne – Erfarer glede ved å rulle, krabbe, klatre og løpe – Personalet tilrettelegger for varierte utfordringer i natur og utemiljø 	<ul style="list-style-type: none"> – Behersker grunnleggende bevegelser: hoppe, hinke, balansere og kaste – Mestrer motoriske utfordringer med stigende selvtillit – Bruker naturen aktivt som arena for bevegelse og mestring 	<ul style="list-style-type: none"> – Viser god kroppsbeherskelse og koordinasjon i krevende terreng – Tilpasser bevegelse til ulike situasjoner – fart, balanse og presisjon – Tar initiativ til og planlegger utfordrende fysisk aktivitet
Finmotorikk og sansemotorikk	<ul style="list-style-type: none"> – Utforsker ulike materialer og overflater med hendene og hele kroppen – Erfarer matlaging, forming og enkle verktøy på sitt nivå – Personalet støtter begynnende grep og håndbruk 	<ul style="list-style-type: none"> – Bruker saks, blyant, pensel og enkelt verktøy med stigende kontroll – Holder redskaper med funksjonelt grep – Mestrer å kle på og av seg selv i stor grad 	<ul style="list-style-type: none"> – Viser presis finmotorikk i formingsaktiviteter, skriving og håndverk – Bruker verktøy som kniv, sag og hammer med forståelse for sikkerhet – Greier selvstendige praktiske oppgaver som krever finmotorikk
Kroppskunnskap og egne behov	<ul style="list-style-type: none"> – Opplever at kroppen er verdt å ta vare på og snakkes positivt om – Begynner å gjenkjenne egne kroppssignaler: sult, tørst og tretthet – Personalet setter ord på og anerkjenner kroppens behov 	<ul style="list-style-type: none"> – Kan sette ord på egne fysiske og emosjonelle behov – Utvikler gode hygienevaner: håndvask, tannpuss og stell – Kjenner navn på kroppsdelene og har et positivt kropps bilde 	<ul style="list-style-type: none"> – Tar aktivt ansvar for egne behov og melder fra til voksne ved behov – Forstår sammenhengen mellom søvn, bevegelse, mat og trivsel – Reflekterer over hva som gjør kroppen sterk og frisk
Risikofyllt lek og grensesetting	<ul style="list-style-type: none"> – Opplever mestring i utfordrende lek i eget tempo – Personalet er støttende tilstede og veileder uten å overta – Begynner å kjenne egne grenser og si fra med kropp eller lyd 	<ul style="list-style-type: none"> – Vurderer risiko og tester egne grenser med stigende selvstendighet – Sier nei og stopp – verbalt og fysisk – og respekterer andres grenser – Erfarer at risikofyllt lek gir mestring og bygger robusthet 	<ul style="list-style-type: none"> – Tar bevisste valg om risiko og mestrer utfordrende aktiviteter selvstendig – Hjelper og veileder andre i risikofyllt lek – Forstår sammenhengen mellom utfordring, grenser og trygghet
Mat, kosthold og matens opprinnelse	<ul style="list-style-type: none"> – Opplever glede ved måltid i fellesskap – Begynner å delta i enkle matlagings- og høsteaktiviteter – Erfarer at mat kommer fra naturen – egg, bær og vekster 	<ul style="list-style-type: none"> – Deltar aktivt i matlaging, baking og sanking av råvarer – Viser nysgjerrighet for matens opprinnelse og veien fra natur til bord – Smører og forbereder enkel mat selv med stigende selvstendighet 	<ul style="list-style-type: none"> – Har god forståelse for matens kretsløp – fra jord og natur til bord – Tar ansvar for egne matvaner og bidrar aktivt i fellesskapets måltider – Reflekterer over sammenhengen mellom kosthold, helse og bærekraft

3. Kunst, kultur og kreativitet

Barnehagen skal gi barna estetiske erfaringer med kunst og kultur og muligheter til å uttrykke seg kreativt. Progresjon handler om å gå fra sansing og eksperimentering til bevisst og selvstendig bruk av ulike uttrykksformer.

Visjon	Satsningsområde	Verdigrunnlag
«Sterk sammen, unik alene» – Kreativt uttrykk er personlig og unikt. Vi løfter frem hvert barns skaperkraft og sikrer at alle opplever glede og stolthet over eget uttrykk.	Natur og helse: Naturen er en uuttømmelig kilde til estetiske opplevelser og skapende materialer. Vi bruker naturmaterialer, landart og årstidenes skiftninger aktivt.	Lek og danning: Kreativ lek er danning i praksis. Gjennom skapende prosesser bearbeider barn inntrykk, utvikler identitet og opplever mestring.

	BEGYNNENDE ERFARING	UTVIKLING	FORDYPNING
Skapende virksomhet og estetisk uttrykk	<ul style="list-style-type: none"> – Utforsker materialer, farger og former gjennom fri eksperimentering – Opplever sansenes glede ved maling, leire, sand, snø og naturmaterialer – Personalet gir rom og materialer uten å styre sluttresultatet 	<ul style="list-style-type: none"> – Tar i bruk fantasi og kreativ tenkning i eget skapende arbeid – Viser bevisste valg av materiale og teknikk for å uttrykke noe – Bearbeider inntrykk og følelser gjennom skapende aktiviteter 	<ul style="list-style-type: none"> – Bruker ulike teknikker, materialer og verktøy med ferdighet og intensjon – Skaper egne kunstneriske uttrykk med stolthet og personlig preg – Reflekterer over eget og andres skapende arbeid med respekt
Musikk, dans og drama	<ul style="list-style-type: none"> – Opplever glede ved sang, musikk og bevegelse – Deltar i musikk- og bevegelsesaktiviteter i eget tempo – Utforsker lyd med kropp, stemme og enkle instrumenter 	<ul style="list-style-type: none"> – Leker med rytme, melodi og bevegelse – synger sanger og finner på egne – Tar del i dramatisering og rollelek med stigende innlevelse – Viser interesse for ulike musikkjangere og kulturelle uttrykk 	<ul style="list-style-type: none"> – Deltar aktivt og skapende i musikk, dans og dramatiske fremstillinger – Tar initiativ til og leder egne iscenesettelser og forestillinger – Forstår at ulike kulturer uttrykker seg gjennom kunst og musikk
Kulturopplevelser og kulturell tilhørighet	<ul style="list-style-type: none"> – Møter et mangfold av kunstneriske og kulturelle uttrykksformer – Opplever glede og undring i møte med kunst, forestillinger og kulturfeiringer – Personalet løfter frem lokale tradisjoner og kulturelle uttrykk 	<ul style="list-style-type: none"> – Utforsker og deltar i kunst- og kulturopplevelser – Begynner å kjenne igjen og sette pris på kulturelle tradisjoner – Opplever glede og tilhørighet gjennom felles kulturelle aktiviteter 	<ul style="list-style-type: none"> – Viser stolthet over egen kulturell bakgrunn og tilhørighet – Kan snakke om og reflektere over ulike kulturers uttrykksformer – Bidrar aktivt til barnehagens kulturelle fellesskap
Gjenbruk og naturmaterialer	<ul style="list-style-type: none"> – Bruker naturmaterialer som kongler, steiner og pinner i kreativ lek – Erfarer at brukte ting kan bli til noe nytt – Personalet modellerer gjenbruk som verdi og kreativ ressurs 	<ul style="list-style-type: none"> – Velger bevisst naturmaterialer og gjenbruksmaterialer i formingsarbeid – Utforsker landart og naturbaserte uttrykksformer – Viser glede ved å skape noe med det man finner rundt seg 	<ul style="list-style-type: none"> – Kombinerer materialer kreativt og bærekraftig i egne prosjekter – Forstår gjenbruk som både estetisk og miljømessig verdi – Inspirerer andre til kreativ bruk av naturmaterialer

4. Natur, miljø og teknologi

Barnehagen skal bidra til at barna opplever naturen og utvikler forståelse for bærekraftig utvikling. Progresjon handler om å gå fra sansing og undring i naturen til forståelse av sammenhenger, ansvarfølelse og praktisk miljøhandling.

Visjon	Satsningsområde	Verdigrunnlag
«Sterk sammen, unik alene» – Vi er alle en del av naturen. Fellesskapet vi bygger med hverandre speiler den omsorg vi ønsker å vise naturen. Barn som er trygge på seg selv, tar vare på det rundt seg.	Natur og helse: Natur er barnehagens viktigste læringsarena. Vi er ute uansett vær, bruker nærmiljøet aktivt og tror på at naturopplevelser fremmer helse, glede og bærekraftig holdning.	Læring og omsorg: Naturen gir autentiske og meningsfulle læringserfaringer. Vi viser omsorg for naturen på samme måte som vi viser omsorg for hverandre.

	BEGYNNENDE ERFARING	UTVIKLING	FORDYPNING
Naturopplevelse og friluftsliv	<ul style="list-style-type: none"> – Opplever naturen gjennom alle sanser i alle årstider og all slags vær – Utforsker nærmiljøet med undring og nysgjerrighet – Begynner å kjenne igjen steder, planter og dyr i nærmiljøet 	<ul style="list-style-type: none"> – Ferdes trygt og med glede i variert natur og terreng – Gjenkjenner og navngir vanlige planter, trær, dyr og spor i lokalmiljøet – Sanker, høster og bruker det naturen tilbyr i lek og skapende aktiviteter 	<ul style="list-style-type: none"> – Orienterer seg i naturen og bruker den som ressurs og lekarena med selvstendighet – Har inngående kunnskap om lokale naturtyper og årstidenes rytme – Viser respekt og omsorg for naturen gjennom konkrete handlinger
Naturfenomener og undring	<ul style="list-style-type: none"> – Undrer seg over vann, lys, vær og naturens forandringer – Personalet støtter undringen med åpne spørsmål fremfor fasisvar – Erfarer enkle fenomener som snø, is, regn og vind på kroppen 	<ul style="list-style-type: none"> – Stiller hypoteser og eksperimenterer enkelt for å finne svar – Begynner å forstå årsak-virkning i naturfenomener – Bruker faglige begreper om naturen med stigende presisjon 	<ul style="list-style-type: none"> – Planlegger og gjennomfører enkle eksperimenter med naturfenomener – Reflekterer over og forklarer naturlige prosesser og sammenhenger – Viser vitenskapelig nysgjerrighet og systematisk tilnærming til undersøkelse
Bærekraftig utvikling og miljøansvar	<ul style="list-style-type: none"> – Opplever at søppel plukkes opp og naturen behandles med respekt – Erfarer kildesortering og gjenvinning som naturlig del av hverdagen – Personalet modellerer bærekraftige verdier og holdninger aktivt 	<ul style="list-style-type: none"> – Bidrar aktivt til kildesortering og forstår hvorfor det er viktig – Reflekterer over eget forbruk og hva gjenbruk betyr – Opplever at egne handlinger har betydning for naturen 	<ul style="list-style-type: none"> – Argumenterer for og tar ansvar for bærekraftige valg i hverdagen – Forstår lokale og globale sammenhenger i miljøspørsmål tilpasset barnets nivå – Inspirerer andre til miljøvennlig atferd og tar initiativ til tiltak
Dyr, dyreliv og kretsløp	<ul style="list-style-type: none"> – Opplever dyr og dyreliv med undring og respekt – Bli kjent med barnehagens dyr og stell av disse – Ser etter spor, insekter og fugler i nærmiljøet 	<ul style="list-style-type: none"> – Kjenner til livsvilkårene til lokale dyr – mat, spor, hi og årstidstilpasning – Deltar i stell og omsorg for dyr med ansvarfølelse – Forstår enkle kretsløp som egg–kylling–høne og nedbrytning 	<ul style="list-style-type: none"> – Kan forklare sammenhenger i naturen og dyrelivet med egne ord – Viser omsorg og respekt for alt levende med forankring i forståelse – Reflekterer over menneskets plass i og ansvar for naturen
Teknologi og redskaper	<ul style="list-style-type: none"> – Utforsker enkle redskaper og verktøy med veiledning – Erfarer at teknologi og verktøy hjelper oss å lage og løse ting 	<ul style="list-style-type: none"> – Bruker verktøy som sag, hammer og kniv med stigende ferdighet og sikkerhetsbevissthet 	<ul style="list-style-type: none"> – Planlegger og gjennomfører konstruksjonsprosjekter med relevante verktøy

	BEGYNNENDE ERFARING	UTVIKLING	FORDYPNING
	<ul style="list-style-type: none"> – Blir kjent med digitale verktøy som hjelpemiddel i lek og læring 	<ul style="list-style-type: none"> – Konstruerer enkle gjenstander av naturmaterialer – Bruker digitale verktøy til dokumentasjon og kreativt uttrykk 	<ul style="list-style-type: none"> – Reflekterer over teknologiens rolle i natur og samfunn – Bruker GPS, kart og digitale hjelpemidler til orientering og utforsking

5. Antall, rom og form

Barnehagen skal legge til rette for at barna oppdager og undrer seg over matematiske sammenhenger. Progresjon handler om å gå fra sanselig og lekende erfaring med mengde, rom og form til å bruke matematiske begreper og løse problemer aktivt.

Visjon	Satsningsområde	Verdigrunnlag
«Sterk sammen, unik alene» – Matematisk nysgjerrighet er unik for hvert barn. Vi følger barnets undring og lar spørsmål stå åpne. Det finnes ingen dumme spørsmål.	Natur og helse: Naturen er full av matematikk – mønster, form, mengde og romforhold. Vi bruker turene og naturen som matematisk utforsningsarena.	Lek og læring: Matematisk tenkning utvikles gjennom lek, baking, konstruksjon og hverdagens situasjoner. Vi integrerer matematikk naturlig i det som opptar barna.

	BEGYNNENDE ERFARING	UTVIKLING	FORDYPNING
Tall, mengde og telling	<ul style="list-style-type: none"> – Erfarer mengde og antall gjennom sansing og lek – Møter telling i hverdagen: ved måltid, samling og lek – Begynner å vise interesse for tall og symboler 	<ul style="list-style-type: none"> – Teller med forståelse og knytter tall til konkrete mengder – Leker med enkle addisjons- og subtraksjonsideer i hverdagen – Bruker matematiske begreper til å beskrive mengder og antall 	<ul style="list-style-type: none"> – Teller, regner og løser enkle matematiske problemer med selvstendighet – Forstår tallenes rekkefølge og relasjoner – Bruker tall og mengde funksjonelt i baking, konstruksjon og praktisk bruk
Matematiske begreper og romforståelse	<ul style="list-style-type: none"> – Erfarer romlige begreper gjennom kropp og bevegelse: oppe, nede, inni, utenfor – Personalet setter bevisst ord på plassering og retning i hverdagen – Utforsker rom og hulrom gjennom lek 	<ul style="list-style-type: none"> – Bruker plasseringsbegreper og retningsbegreper aktivt og korrekt – Begynner å orientere seg i nærmiljøet og kjenner igjen referansepunkter – Forstår begreper som høyre/venstre, høy/lav, lang/kort i ulike kontekster 	<ul style="list-style-type: none"> – Orienterer seg i nærmiljøet ved hjelp av kart og referansepunkter – Bruker presise matematiske romlige begreper i tale og handling – Forstår og beskriver ruter, avstand og plassering med matematisk presisjon
Former og mønster	<ul style="list-style-type: none"> – Oppdager og utforsker former i omgivelsene – runde steiner, firkantede klosser – Personalet benevner former i naturlige situasjoner – Erfarer mønster og rekkefølge gjennom sang, rytme og lek 	<ul style="list-style-type: none"> – Gjenkjenner og benevner grunnformer: sirkel, trekant og kvadrat – Lager enkle mønstre og forstår at mønster er en ordnet rekkefølge – Sorterer og klassifiserer gjenstander etter form, farge og størrelse 	<ul style="list-style-type: none"> – Identifiserer og beskriver former og egenskaper med matematisk språk – Lager og fortsetter komplekse mønstre – Forstår sammenhengen mellom former i konstruksjon og praktisk bruk
Måling og sammenligning	<ul style="list-style-type: none"> – Sammenligner størrelser, vekt og lengde gjennom direkte erfaring – Opplever måling i hverdagen: fylle, veie, helle – Personalet bruker sammenligningsbegreper aktivt 	<ul style="list-style-type: none"> – Måler og sammenligner med ikke-standardiserte mål – steg, hender og stokker – Forstår at noe kan være mer/mindre, tyngre/lettere, lenger/kortere – Sorterer og ordner etter ulike egenskaper med begrunnelse 	<ul style="list-style-type: none"> – Bruker enkle standardmål som meter, liter og kilo i meningsfulle situasjoner – Løser praktiske måleoppgaver i baking, snekring og konstruksjon – Reflekterer over hva som måles og hvorfor, og velger riktig mål

6. Etikk, religion og filosofi

Barnehagen skal bidra til at barna utvikler etisk bevissthet og undring over eksistensielle spørsmål. Progresjon handler om å gå fra å erfare grunnleggende verdier i praksis til å reflektere og ta stilling til etiske og filosofiske spørsmål.

Visjon	Satsningsområde	Verdigrunnlag
«Sterk sammen, unik alene» – Respekt for hverandres unikhet er kjernen i visjonen. Vi møter hvert menneske med anerkjennelse og tror at forskjellighet er en styrke, ikke en utfordring.	Natur og helse: Naturen gir oss erfaringer med liv og død, kretsløp og avhengighet mellom levende vesener. Disse erfaringene danner grunnlag for etisk refleksjon og undring.	Omsorg og danning: Empati og etisk bevissthet dannes gjennom relasjoner. Vi viser omsorg i praksis og bruker hverdagens situasjoner til moralsk og filosofisk utforsking.

	BEGYNNENDE ERFARING	UTVIKLING	FORDYPNING
Grunnleggende verdier og normer	<ul style="list-style-type: none"> – Erfarer verdier som omsorg, respekt og rettferdighet gjennom voksnes handlinger – Opplever et trygt og inkluderende miljø der alle hører til – Personalet er tydelige rollemodeller for gode verdier 	<ul style="list-style-type: none"> – Begynner å sette ord på hva som er rett og galt i konkrete situasjoner – Viser empati og omsorg for andre i lek og hverdagssituasjoner – Forstår at barnehagen har felles normer som gjelder alle 	<ul style="list-style-type: none"> – Reflekterer over etiske dilemmaer og argumenterer for egne standpunkter – Viser aktivt omsorg og inkluderer andre med forståelse for fellesskapets verdi – Forstår at normer og verdier kan variere mellom kulturer og kontekster
Filosofisk undring og eksistensielle spørsmål	<ul style="list-style-type: none"> – Stiller spørsmål om livet, naturen og det de opplever rundt seg – Personalet møter undring med anerkjennelse og åpne spørsmål – Erfarer at det er lov å ikke vite – og at spørsmål er verdifulle 	<ul style="list-style-type: none"> – Undrer seg over liv og død, rettferdighet og vennskap – Lytter til andres perspektiver og reflekterer over ulike svar – Deltar i filosofiske samtaler med stigende evne til å begrunne egne tanker 	<ul style="list-style-type: none"> – Stiller dype spørsmål og utforsker dem med logikk og empati – Tåler at noen spørsmål ikke har ett svar – og opplever det som berikende – Viser filosofisk tenkning i møte med litteratur, natur og livserfaring
Religioner, livssyn og tradisjoner	<ul style="list-style-type: none"> – Møter og opplever tradisjoner og høytider gjennom sanselig deltakelse – Erfarer at det finnes ulike måter å feire og markere livet på – Personalet presenterer mangfold med undring og respekt 	<ul style="list-style-type: none"> – Kjenner til vanlige høytider og tradisjoner og kan fortelle litt om dem – Begynner å forstå at ulike familier og kulturer lever ulikt – Viser nysgjerrighet og åpenhet for andres tro og skikker 	<ul style="list-style-type: none"> – Kan fortelle om ulike religioner og livssyn på en respektfull måte – Reflekterer over likheter og ulikheter mellom religioner og tradisjoner – Viser respekt for mangfold som en berikelse av fellesskapet
Empati, respekt og inkludering	<ul style="list-style-type: none"> – Opplever å bli møtt med respekt og ubetinget kjærlighet – Begynner å gjenkjenne andres følelser og reagere med omsorg – Personalet modellerer inkluderende atferd i alle situasjoner 	<ul style="list-style-type: none"> – Viser empati og evne til å sette seg inn i andres perspektiv – Tar ansvar i konflikter og bidrar aktivt til forsoning – Forstår at ulikhet er en styrke i fellesskapet 	<ul style="list-style-type: none"> – Opptreter aktivt inkluderende og setter ord på og motarbeider utestenging – Reflekterer over maktforhold, rettferdighet og lik verdi – Bidrar til et fellesskap basert på gjensidig respekt og omsorg

7. Nærmiljø og samfunn

Barnehagen skal bidra til at barna erfarer demokrati og medvirkning og utvikler tilhørighet til nærmiljø og samfunn. Progresjon handler om å gå fra tilhørighet og gjenkjennelse i det nære til å forstå og ta del i demokratiske prosesser i et større perspektiv.

Visjon	Satsningsområde	Verdigrunnlag
«Sterk sammen, unik alene» – Fellesskap bygges av unike individer. Vi jobber for at alle barn opplever tilhørighet og at deres stemme teller – uavhengig av bakgrunn og forutsetninger.	Natur og helse: Nærnaturen og lokalmiljøet er barnehagens viktigste læringsarena. Vi bruker turmål, stedsnavn og naturen aktivt til å bygge tilhørighet og kunnskap om nærmiljøet.	Danning og lek: Demokrati og medvirkning øves i leken og i fellesskapet. Gjennom lek lærer barna å ta hensyn, forhandle og ta ansvar for andre.

	BEGYNNENDE ERFARING	UTVIKLING	FORDYPNING
Medvirkning og demokrati	<ul style="list-style-type: none"> – Erfarer at egne uttrykk blir anerkjent og tatt på alvor – Opplever å ha innflytelse på enkle valg i hverdagen – Personalet inviterer aktivt til barns deltakelse og stemme 	<ul style="list-style-type: none"> – Uttrykker ønsker, meninger og valg i fellesskap og lek – Erfarer at flertallets og mindretallets stemme begge har verdi – Øver på turtaking, lytting og respekt i demokratiske prosesser 	<ul style="list-style-type: none"> – Deltar aktivt i planlegging og vurdering av barnehagens virksomhet – Forstår demokrati som noe vi praktiserer – ikke bare snakker om – Tar ansvar for fellesskapets beslutninger og konsekvensene av dem
Nærmiljø og orientering	<ul style="list-style-type: none"> – Opplever tilhørighet til barnehagens nærmiljø og turmål – Begynner å kjenne igjen steder og referansepunkter i nærrområdet – Personalet setter ord på steder og historier knyttet til nærmiljøet 	<ul style="list-style-type: none"> – Navigerer trygt i nærmiljøet og kjenner flere turmål og ferdselsveier – Viser interesse for lokalsamfunnets institusjoner, yrker og funksjoner – Ferdes trygt i trafikken med forståelse for regler og samspill 	<ul style="list-style-type: none"> – Har god kjennskap til nærmiljøet og kan formidle det til andre – Forstår sammenhengen mellom lokalsamfunn og samfunnet for øvrig – Reflekterer over nærmiljøets ressurser, muligheter og utfordringer
Lokalhistorie og tradisjoner	<ul style="list-style-type: none"> – Møter lokale tradisjoner, sagn og stedsnavn gjennom fortelling og turer – Opplever mattradisjoner og årstidsmarkeringer i fellesskap – Personalet formidler stolthet over lokal kultur og tilhørighet 	<ul style="list-style-type: none"> – Kjenner til lokale stedsnavn, tradisjoner og sagn og kan fortelle om dem – Deltar i lokale tradisjoner med forståelse for hvorfor de feires – Begynner å forstå at et sted har sin egen historie og identitet 	<ul style="list-style-type: none"> – Kan formidle lokalhistorie og lokale tradisjoner til andre med stolthet – Reflekterer over sammenhengen mellom fortid, nåtid og fremtid i nærmiljøet – Tar initiativ til å bevare og videreføre lokale tradisjoner
Mangfold, samisk kultur og nasjonale minoriteter	<ul style="list-style-type: none"> – Møter samisk kultur og nasjonale minoriteter gjennom fortelling, mat og markering – Erfarer at det finnes ulike familieformer, kulturer og levesett – Opplever at ulikhet er en naturlig del av fellesskapet 	<ul style="list-style-type: none"> – Vet at samene er Norges urfolk og kjenner til samisk kultur og symboler – Viser interesse og respekt for andre kulturer og levesett – Forstår at alle har lik verdi uavhengig av bakgrunn 	<ul style="list-style-type: none"> – Kan fortelle om samisk kultur og nasjonale minoriteter med respekt og kunnskap – Reflekterer over mangfold som en styrke i samfunnet – Motarbeider aktivt fordommer og fremmer likeverd i fellesskapet

